

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF AAN DE BREDABAAN 102 TE BRASSCHAAT-WUUSTWEZEL

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 554

Rapport opgemaakt door: Jelle Defrancq en Maarten Praet

Derbystraat 51

9051 Gent

november 2017

Dossiernr. 21377.R.01

Projectcode OE: 2017B182

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan de Bredabaan 102 te Brasschaat-Wuustwezel

Auteurs

Maarten Praet

Projectnummer

- 21377 (intern)
- 2017B182 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, oktober 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 554

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	31/10/2017	Interne draft
v1		Externe draft / definitieve versie
v2		Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns/Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	7
1	Inleiding (beschrijvend gedeelte)	7
1.1	Thesaurus	7
1.2	Samenvatting	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3	Administratieve gegevens	7
1.4	Doel van het onderzoek	8
1.5	Aanleiding van het onderzoek	8
1.6	Afbakening onderzoeksgebied	8
1.7	Onderzoeksstrategie	10
2	Aard van de bedreiging	11
2.1	Huidige situatie	11
2.2	Toekomstige situatie	14
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	18
3.1	Topografische situering	18
3.2	Bodemkundige situering	20
3.3	Bodemonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	23
4.1	Inventarissen onroerend erfgoed	24
4.2	Cartografische Bronnen	27
4.3	Recente landschapsveranderingen	32
4.4	Archeologisch onderzoek in de directe omgeving	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5	Besluit (Verslag van resultaten)	33
5.1	Interpretatie en datering	33
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	33
5.3	Samenvatting	33
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	34
7	Bibliografie	36
7.1	Literaire bronnen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8	Bijlage	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Ligging studiegebied. Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	9
Figuur 2: Ligging studiegebied. GRB met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	9
Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: CadGIS 2017) ... Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 4: Huidige situatie - Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur 2016) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 5: Toekomstige situatie gebaseerd op plannen van de opdrachtgever aangeduid op het GRB (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 6: Bouwplannen van de geplande werken (verdieping -1) (opdrachtgever 2017)	15
Figuur 7: Bouwplannen van de geplande werken (gelijkvloers) (opdrachtgever 2017)	16
Figuur 8: Bouwplannen van de geplande werken (verdieping +1) (opdrachtgever 2017)	17
Figuur 9: Bouwplannen van de geplande werken (verdieping +1) (opdrachtgever 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 10: Bouwplannen van de geplande werken (verdieping +1) (opdrachtgever 2017) ... Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 12: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met hoogteprofiel van het studiegebied volgens een noord-zuid-as (rood) (bron: Geopunt 2017). Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 13: Hoogteprofiel volgens een west-oost-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 14: Hoogteprofiel volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 15: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017) ... Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 16: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	19
Figuur 17: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	20
Figuur 18: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (bron: Geopunt 2017)	21
Figuur 19 : Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:200000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 20: Gedigitaliseerde tertairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 21: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	21
Figuur 22: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017) .	22
Figuur 23: Ligging van boring 1007 met aanduiding (binnen studiegebied) (ABO nv 2009) .. Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 24: Boring 1007 ter hoogte van het studiegebied (OVAM dossier 62)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 25 : Bodemonderzoek SGS Belgium nv geprojecteerd op de geplande werken (opdrachtgever 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Figuur 28: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio (< 100m)	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 29: Weergave van de locaties van beschermde monumenten binnen een straal van 150m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017).....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 30: Overzicht van de beschermde monumenten binnen een straal van 150m	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 31: Overzicht van beschermde stadsgezichten binnen een straal van 100m.....	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 32: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 200m.....	26
Figuur 33: Overzichtstabel CAI binnen een straal van 200m .	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 35: Overzichtskaart - Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 36: Overzichtskaart - Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	29
Figuur 37: Overzichtskaart - Vandermaelen kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	30
Figuur 38: Overzichtskaart - Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 39: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2017).....	32
Figuur 40: Orthofoto (1979-1990) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 41: Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 42: Archeologisch onderzoek in de directe omgeving geprojecteerd op het GRB (Geopunt 2017).....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 43: Stratigrafie van werkput 3 ter hoogte van de stadswoning <i>Koning van Engeland</i> met rechts een tegelvloer uit 1564 (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen)...	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 44: Stratigrafie van werkput 2 ter hoogte van de stadswoning <i>Koning van Engeland</i> (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 45: Profiel van de voorkamer in werkput 2 van de stadswoning Het Gulden Hoefijzer (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen).	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 46: archeologische resten (muurwerk) op de site van de voormalige OVAM-parking (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen, 2009)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Figuur 47: Gravure door G. Braun en F. Hogenberg uit het einde van de 16 ^{de} eeuw met aanduiding van het studiegebied (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen).	Fout!
Bladwijzer niet gedefinieerd.	
Figuur 48: Foto vanop de Sint-Romboutstoren door C. Joosen (1929) met aanduiding van het studiegebied (Stedelijke Dienst Archeologie van Mechelen)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING (BESCHRIJVEND GEDEELTE)

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Brasschaat, uitbreiding woonst, opgehoogd terrein

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017B182
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/000167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Bredabaan 102
- postcode :	2930
- fusiegemeente :	Brasschaat
- land :	België
Lambertcoördinaten (EPSG:31370)	N: 161937 / 226495 Z: 160743 / 224369
Kadaster	
- Gemeente :	Brasschaat
- Afdeling :	2
- Sectie :	E
- Percelen :	189E
Onderzoekstermijn	Oktober 2017
Thesauri	Bureauonderzoek, Brasschaat, uitbreiding woonst, opgehoogd terrein

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de sloop van een gebouw en de hernieuwbouw van een woning aan de Bredabaan 102 te Brasschaat. **Hier werd reeds een bekrachtigde archeologienota (ID 2143) voor opgesteld, maar de bouwplannen zijn sindsdien gewijzigd. Bijgevolg dient een nieuwe archeologienota opgesteld te worden.**

Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 3.000m² overschrijdt de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² overschrijdt buiten een archeologische zone, moet er in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Brasschaat aan de Bredabaan 102. Het beslaat slechts 1 perceel (Brasschaat, afdeling-2de; sectie: E; nummer: 0189). Figuur 2 en 3 geven duidelijk weer dat het onderzoeksgebied gelegen is in een residentiële wijk enkele honderden meters van het centrum van Brasschaat. Het gaat om een villa met bijhorende tuin.

Figuur 1: Ligging studiegebied. Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

Figuur 2: Ligging studiegebied. GRB met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het onderzoeksgebied is momenteel in gebruik als villa met een aanpalende tuin . Het beslaat het hele perceel van de Bredabaan 102. De huidige woning dateert van in de jaren '70 van de vorige eeuw. De bebouwde zone beslaat ongeveer 300m². De diepte van de bestaande fundering is onduidelijk, maar er is een kelder aanwezig.

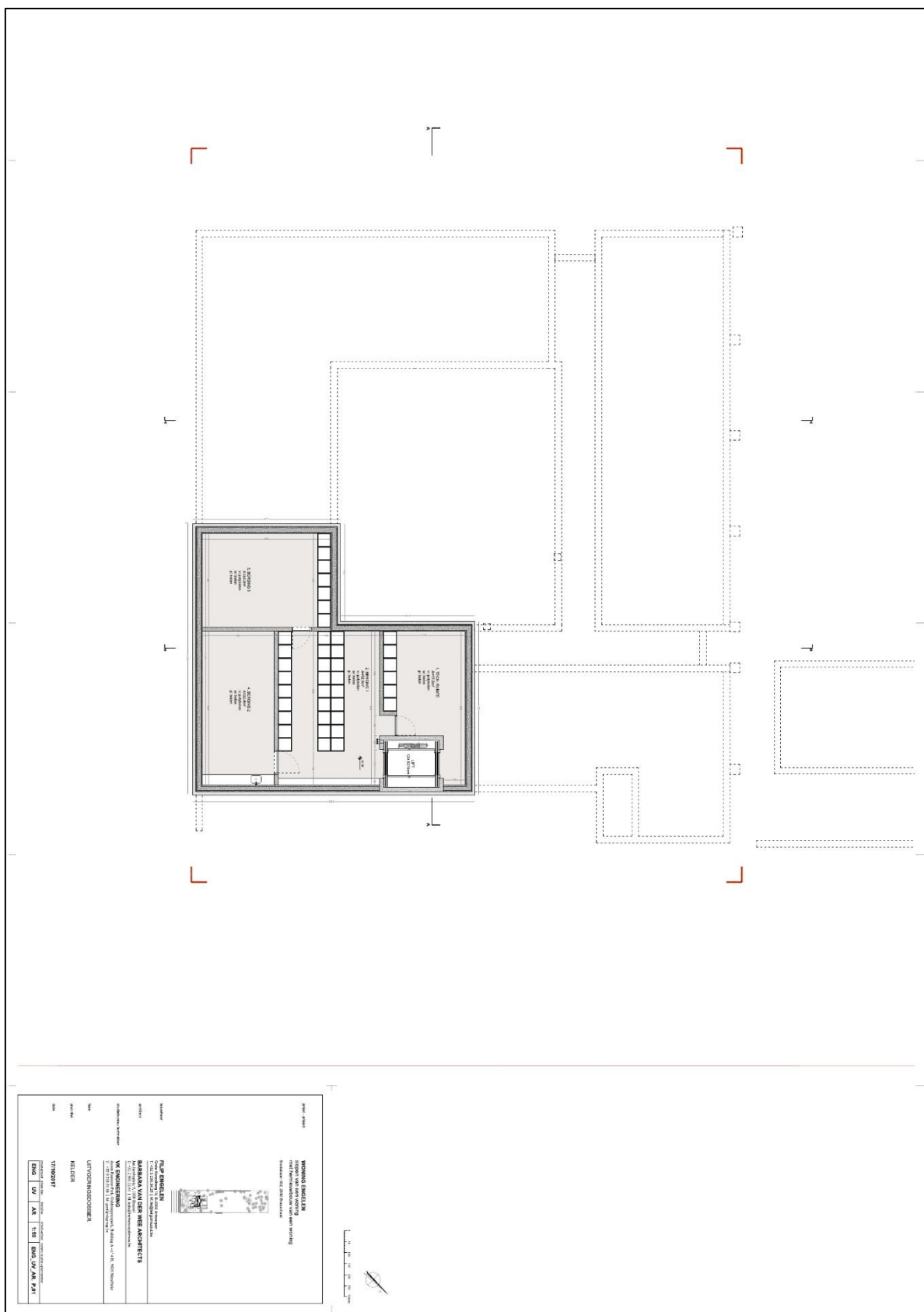
Figuur 4: Foto's van de huidige situatie (opdrachtgever 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De geplande werken bestaan uit de sloop van een bestaande woning. Op dezelfde plaats zal een nieuwbouw woning worden opgericht. Deze woning zal bestaan uit een kelderverdieping, gelijkvloers en eerste verdieping. De kelderverdieping (ca. 100m²) gebruikt worden voor drie bergingen, een technische ruimte en een lift. De keldervloer is op een diepte van -3.18m-mv gelegen.

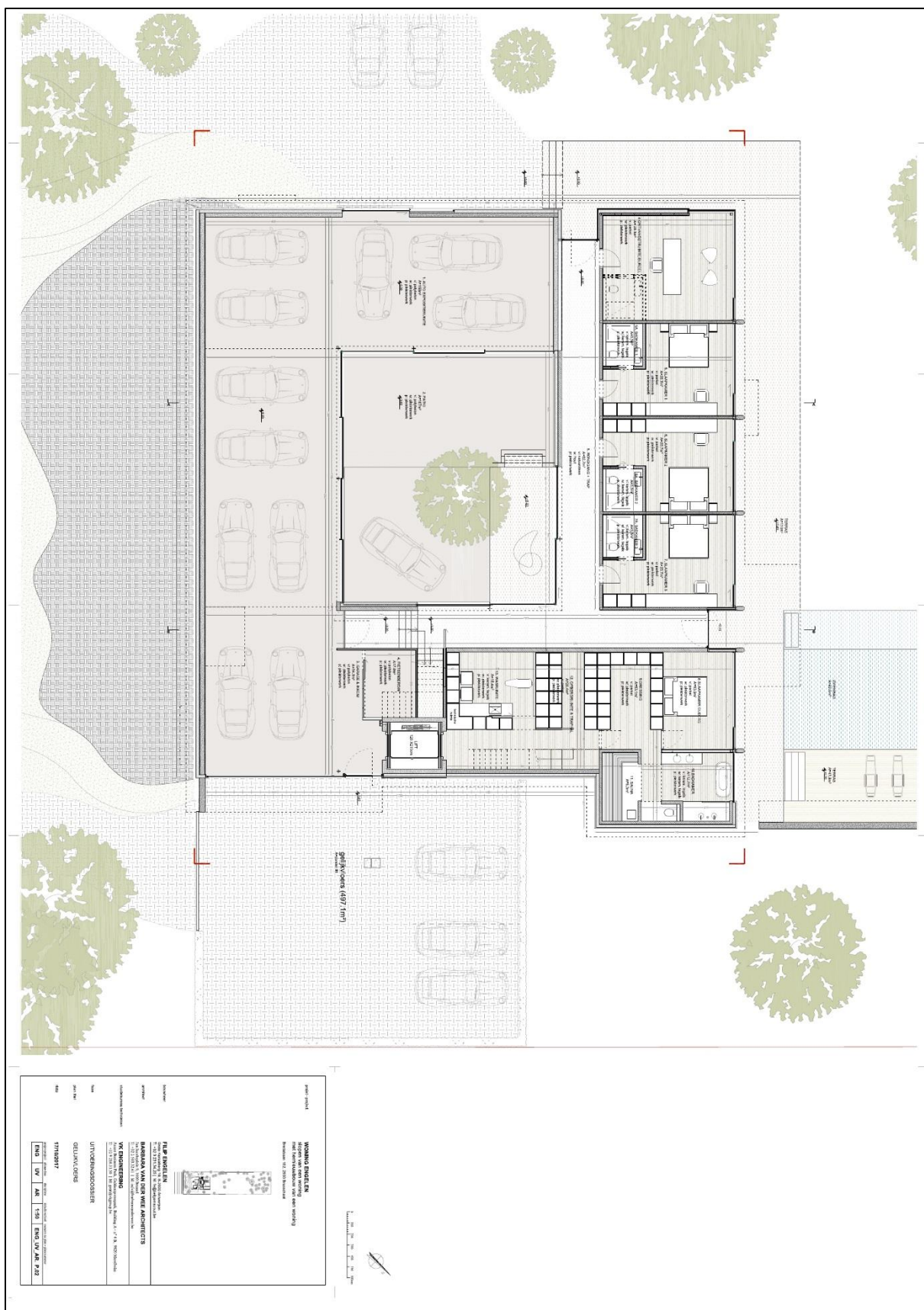
Het gelijkvloers heeft een oppervlakte van ca. 500m². Op deze verdieping is rond de binnen patio een auto expositieruimte, een bureel, vier slaapkamers met badkamers, een sauna, een dressing een opbergruimte en traphal, een fietsenberging, een garage met inkom en een lift gelegen. Naast de woning zullen ook een zwembad, terras en verharde parkeerplaats worden aangelegd. Het gelijkvloers van het volledige gebouw zal ingebed worden tot een groene talud. Door de toevoeging van deze talud overschrijden de geplande werken de grens van 1.000m² waardoor een archeologienota diende opgesteld te worden.

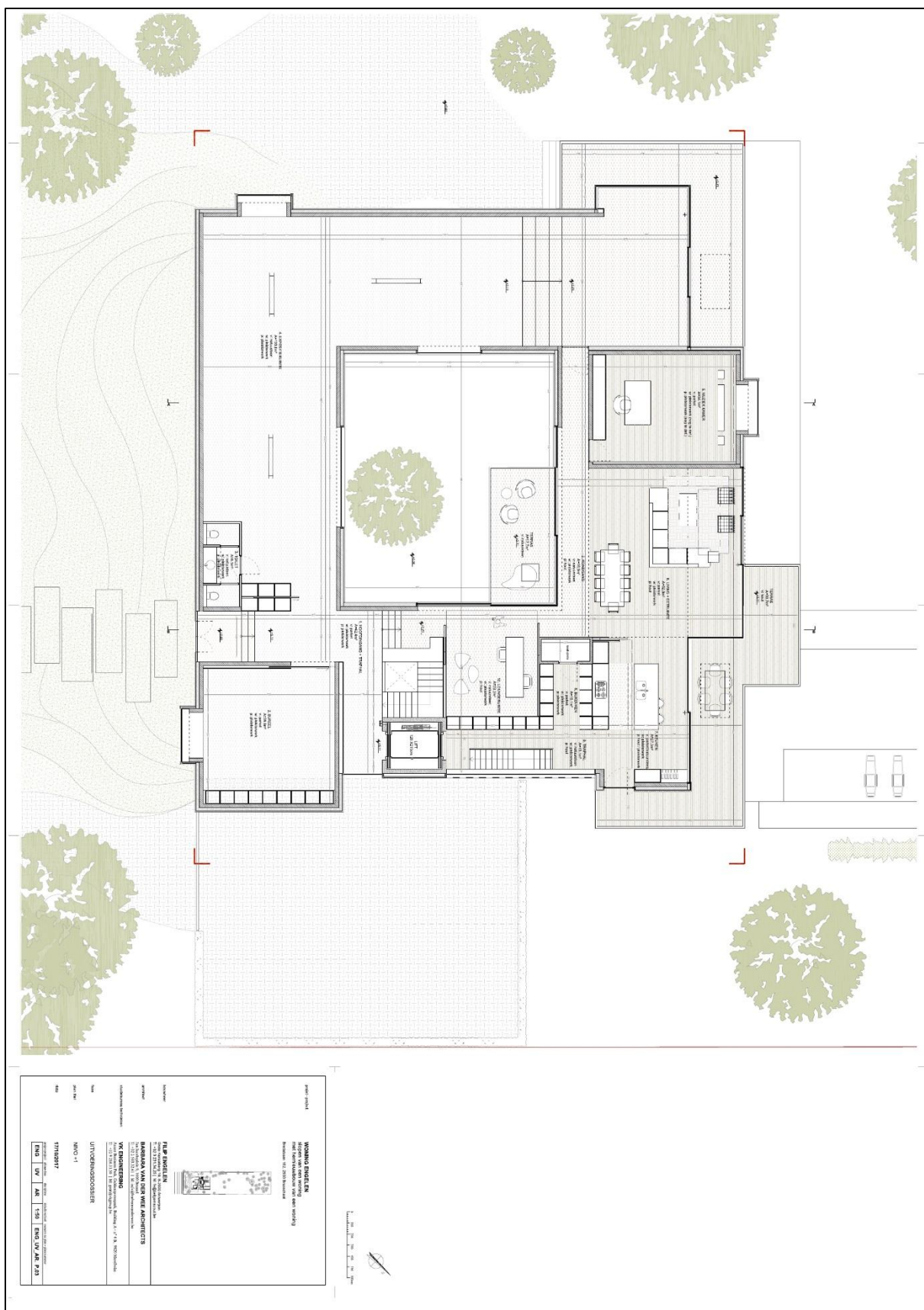
De eerste verdieping is op 3.71m hoogte gelegen en bestaat uit een expositieruimte, bureel, lounge ruimte, muziek kamer, living met eetruimte, keuken en bijkeuken, een koelruimte en een traphal. Er zal eveneens een rondgang voorzien zijn rondom de open ruimte in het centrum, waar de patio op het gelijkvloers gelegen is. Verder zullen ook twee terrassen worden aangelegd.

Figuur 5: Bouwplannen van de geplande werken (verdieping -1) (opdrachtgever 2017)¹

¹ Er wordt geen kelderverdieping gebouwd, dit is louter om de aan te leggen nutsleidingen en toebehoren aan te tonen.

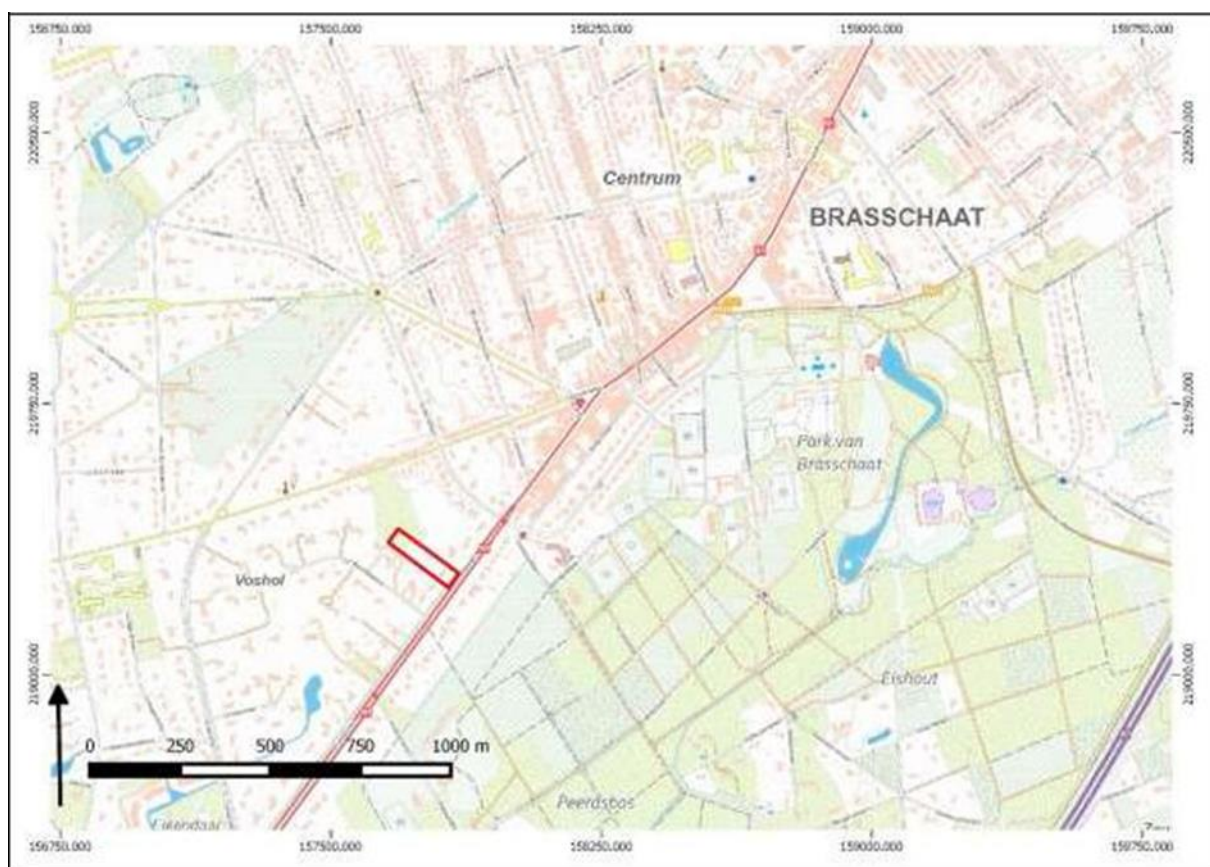
3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

Het onderzoeksgebied bevindt zich langs een invalsweg tussen de gemeenten Brasschaat en Wuustwezel, namelijk de Bredabaan (N1). Het zuidelijkste punt van het tracé bevindt zich op grondgebied Brasschaat op zo'n 8km van het centrum. Het noordelijke deel bevindt zich op grondgebied Wuustwezel op zo'n 5km van het centrum van Wuustwezel.

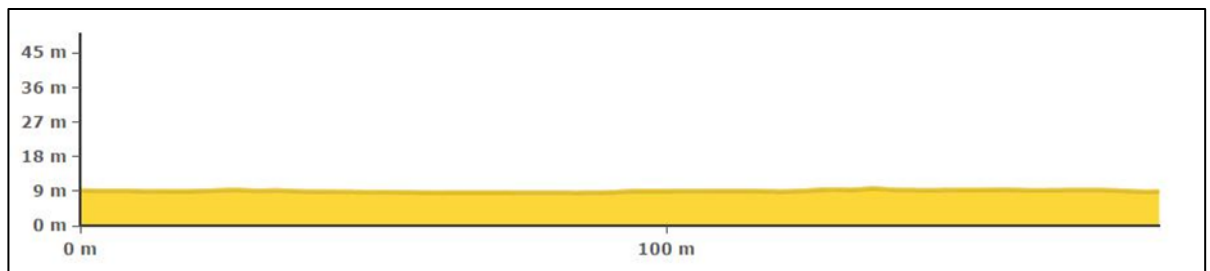
De omgeving wordt gedomineerd door open bebouwing in zeer bosrijke omgeving. Naar het noorden toe krijgen we een verdichting van de (nog steeds open) bebouwing en een vermindering van het oppervlakte ingenomen door bos.

Figuur 8: Topografische kaarten met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)

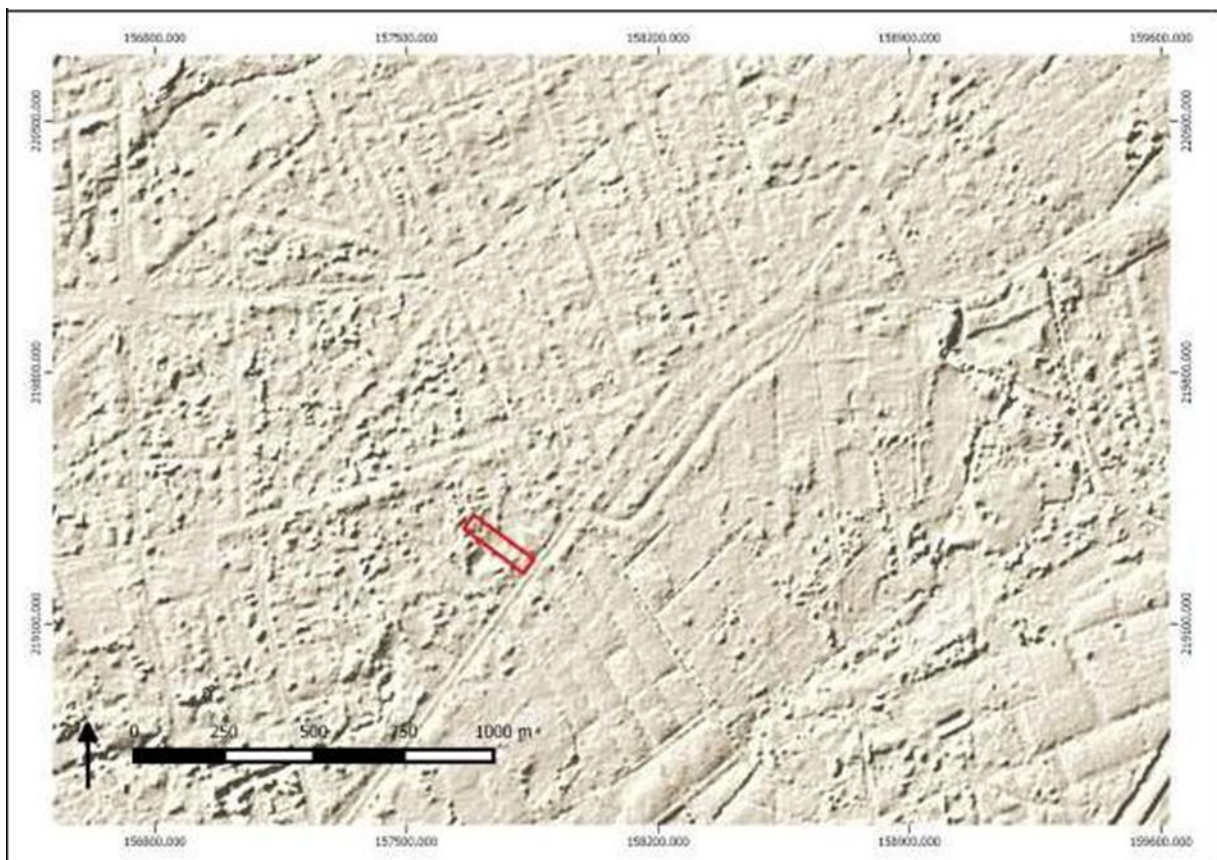
3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Het studiegebied ligt op een natuurlijke overgangszone van de laag gelegen Scheldevallei naar de Noorderkempen. Dit weerspiegelt zich niet in het hoogteprofiel (figuur 9), aangezien het terrein wellicht genivelleerd is geweest omdat er nauwelijks een verschil is van 30 cm op de noord-zuid as, van ca. +9,40mTAW (N) tot +9,10mTAW (Z).

Figuur 9: Hoogteprofiel van het studiegebied (Geopunt 2017)

Op de hillshade wordt duidelijk dat ten oosten van het studiegebied verschillende noordoostelijk georiënteerde ruggen lopen (figuur 10). Mogelijk gaat het hier om relictten van stuifduinen of dekzandruggen.

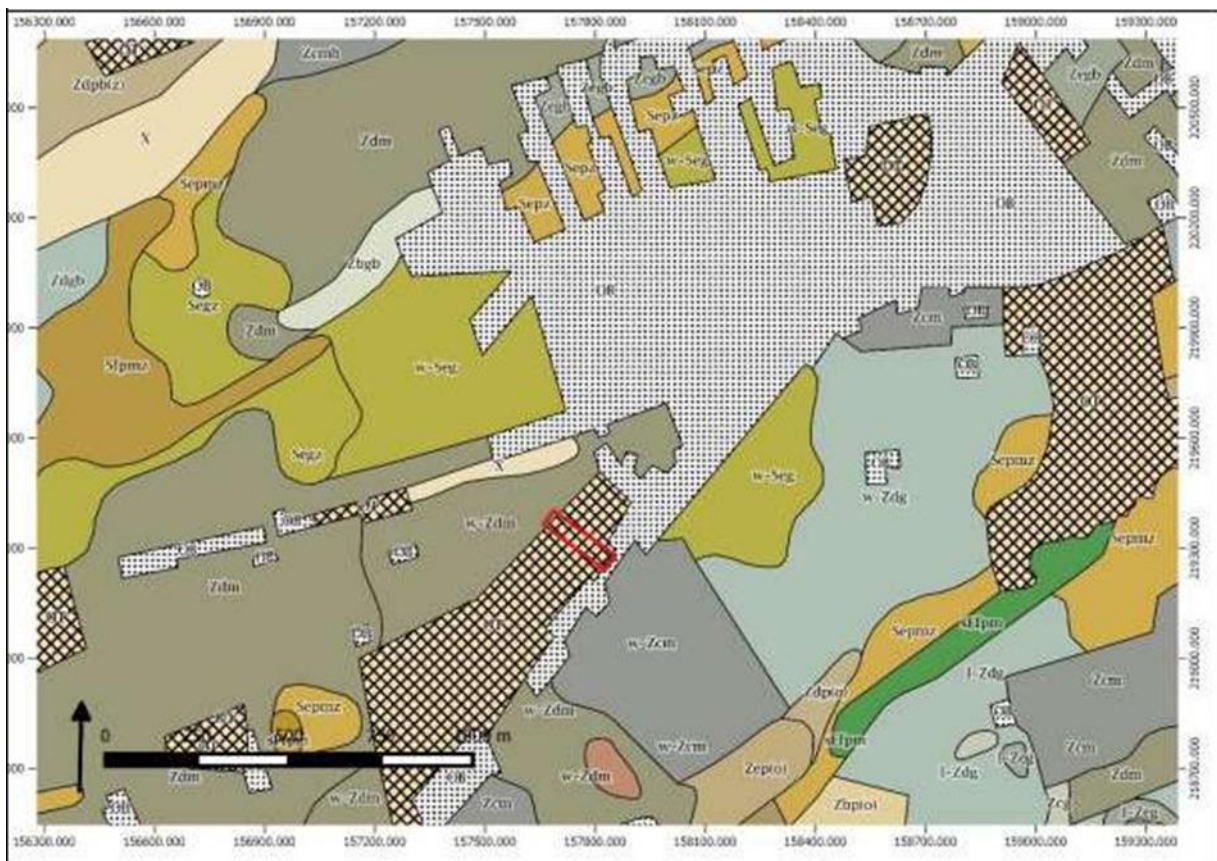

Figuur 10: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Het onderzoeksgebied bevindt zich volledig in een gebied gekarteerd als (OT). Dit zijn bestaande uit antropogene of kunstmatige gronden. Bij de legende van de OT gronden in dit geval betreft het sterk vergraven gronden. Dit houdt dus in dat de kans op het aantreffen van bewaarde bodemopbouw en archeologie zeer klein is.

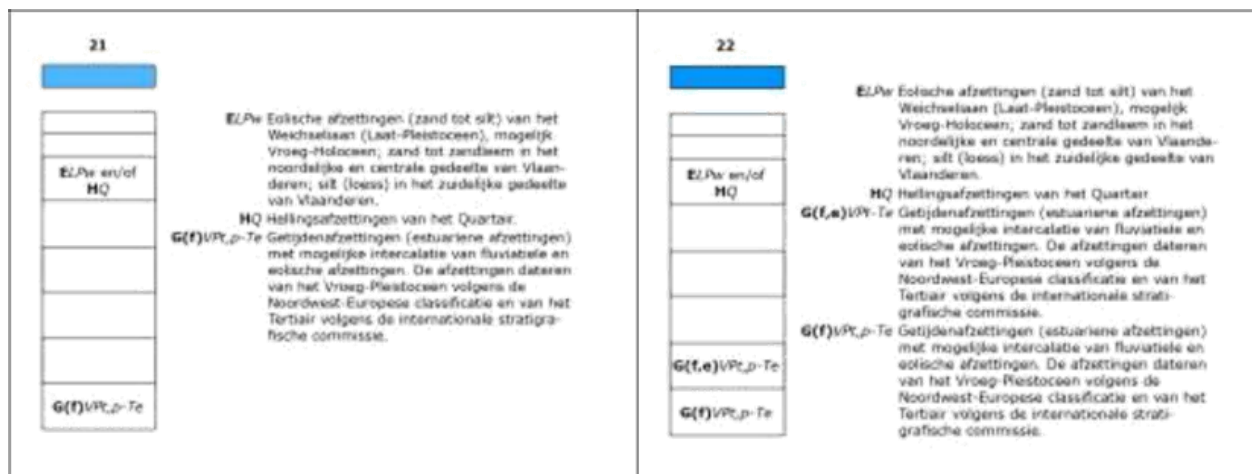

Figuur 11: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Het huidige landschap wordt voor een groot deel bepaald door de eolische afzettingen die plaatsvonden in het laat-pleistoceen en vroege holoceen. Zand en leem werd vanuit de laagvlakte van de huidige Noordzee aangeblazen en vormde dekzandruggen (**Elpw/HQ**). Daar waar het zand of leem niet gefixeerd was, of later door ontginning bloot kwam te liggen ontstonden stuifduinen. Volgens de Quartairgeologische kaart zijn er voor het onderzoeksgebied geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop deze Pleistocene sequentie. De bodems van de regio zijn dus in deze lagen gevormd.

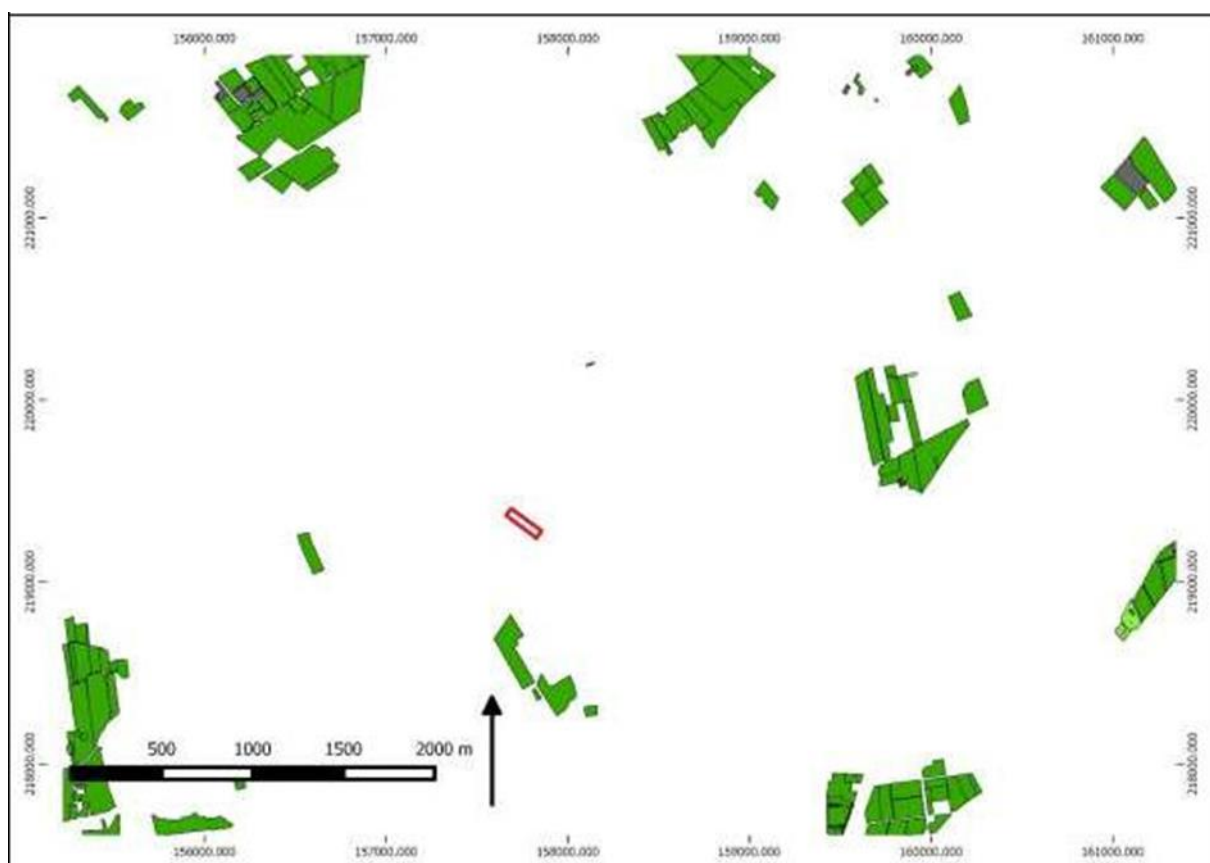
De basis van de quartairgeologische sequentie wordt gevormd door getijdenafzettingen, afgewisseld met fluviale of eolische afzettingen uit het vroege pleistoceen (**G(f)VPt,p-Te** en **G(f, e)VPt,p-Te**). Een volledige beschrijving van de sequentie wordt gegeven in figuur 12.

Figuur 12: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (bron: Geopunt 2017)

3.2.3 BODEMEROSIEKAART

Ter hoogte van het studiegebied is er door de aanwezigheid van bebouwing geen informatie beschikbaar over de potentiële bodemerosie. De percelen in de nabije omgeving zijn echter weinig erosiegevoelig, zoals kan verwacht worden van vochtige, vlakke zandgronden.

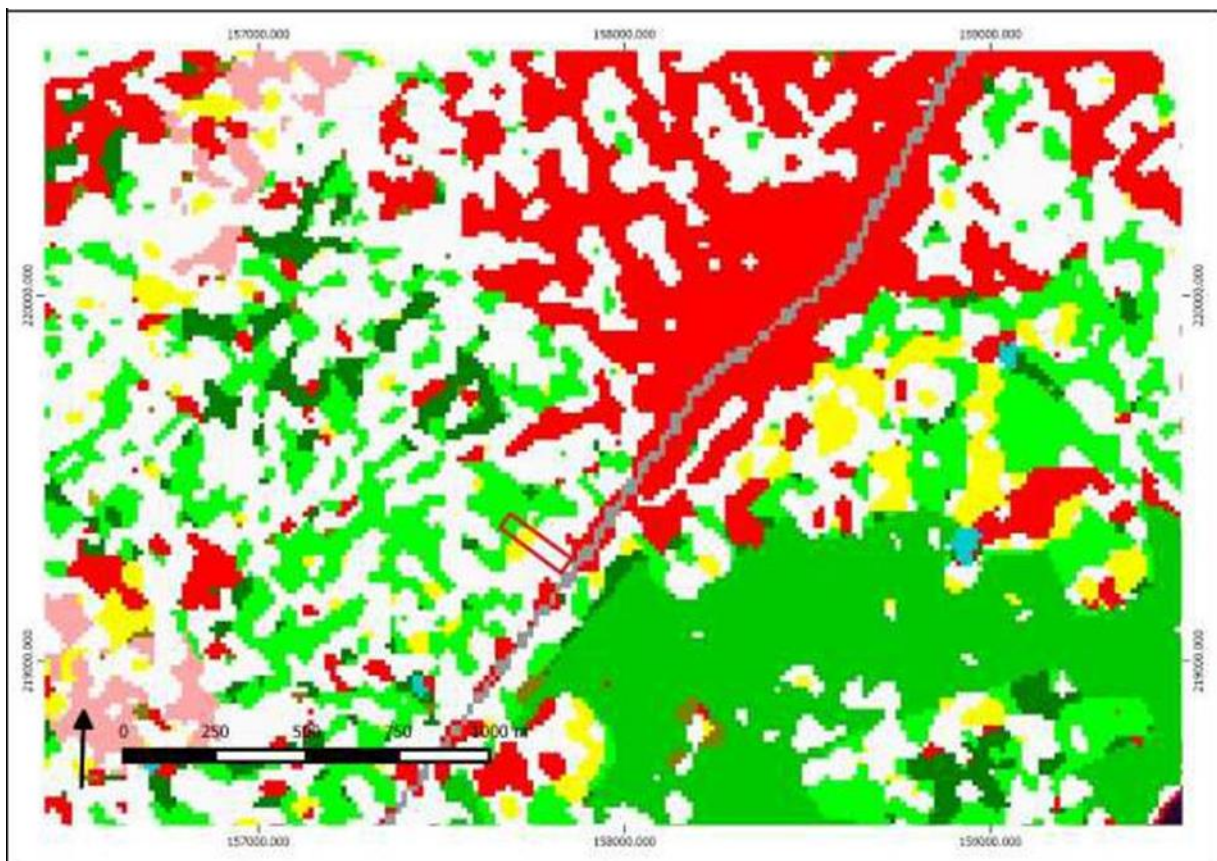

Figuur 13: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)

3.2.4 BODEMGEBRUIKSKAART

Het bodemgebruik vertoont de typische kenmerken van een geürbaniseerd platteland. Het landschap is sterk multifunctioneel en divers qua uitzicht. Residentiële bebouwing is geconcentreerd langs de invalswegen (Bredabaan). Verder weg van de Bredabaan wordt de regio van het onderzoeksgebied gekenmerkt door de aanwezigheid van gemengd, loof- en naaldwoud, afgewisseld met akkers en weilanden.

De intensieve bewoning langs de Bredabaan in recente tijden heeft ongetwijfeld een negatieve impact gehad op de bewaring van de archeologische sporen. Lintbebouwing gaat namelijk gepaard met graafwerken voor de aanleg van nutsleidingen, wegkoffers en de fundering van woningen.

Figuur 14: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Buiten archeologische zone
Landschapsatlas	Relevant, cf. 4.1.2
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.1
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet relevant
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.3
Inventaris Historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Buiten GGA
Wereldoorlog relictten	Geen relictten in de buurt (<1km)
Cartografische bronnen	
Frickxkaart (ca. 1745)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg maar wel vermeld, cf. 4.2.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popp kaarten (1842-1879)	Studiegebied niet gekarteerd

Figuur 15: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.1.1 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Onderstaande tabel geeft een beknopte inhoud en locatie van het bouwkundig erfgoed langs het tracé.

In de onmiddellijke omgeving van het studiegebied zijn er slechts twee vermeldingen in de inventaris bouwkundige erfgoed.

ID	Omschrijving	Datering
12766	Dienstwoning kasteel Brasschaat	1 ^{de} eeuw
101666	Bredabaan	17-19 ^{de} eeuw

Figuur 16: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de nabije omgeving

Figuur 17: voormalig dienstwoning kasteel van Brasschaat (Onroerend Erfgoed 2017)

De voormalige dienstwoning (ID12776, figuur 17) van het kasteel van Brasschaat, gelegen op hoek met Hemelakkers. Landhuis van 1883 (zie gevelsteen) in neo-Vlaamse renaissancestijl. Het is een baksteenbouw op een T-vormig grondplan onder haakse leien zadeldaken afgewerkt met tuitgevels op schouderstukken. Het gebouw heeft veelhoekige schouwen en gevels geritmeerd door doorlopende banden, rechthoekige vensters onder meer pseudo-kruis- en bolkozijnen.

De Bredabaan (ID 101666) is een 'steenweg' vanuit Antwerpen richting Breda. Deze doorsnijdt de gemeente Brasschaat. De werken zijn begonnen in 1639 en voltooid in 1811.

In de bredere omgeving daarentegen blijken wel enkele bijzondere kasteeldomeinen aanwezig.

ID	Omschrijving	Datering
215705	Kasteeldomein Nottebohm	1909
12794	Kasteel Withof	2 ^e helft 19 ^e eeuw
12788	Schoolgebouw	Vanaf 1889
12789	Parochiekerk van Maria-ter-heide	3 ^e kwart 19 ^e eeuw
14478	Restanten van poortomlijsting Goed van Koch	1 ^e helft 20 ^e eeuw
14461	Conciërgewoning en stallen van kasteel Verellen	4 ^e kwart 19 ^e eeuw

Figuur 18: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio

Tot in de 19^e eeuw was de regio zeer schaars bewoond. Maar vanaf die eeuw worden delen van de heide verkaveld en stijgt het aantal villa's en landhuizen. Kasteel withof, de conciërgewoning van kasteel Verellen en vooral kasteeldomein Nottebohm zijn getuigen van deze evolutie. Het voormalig heidegebied werd eind 19e eeuw aangekocht om er in 1908-1909 een kasteel op te bouwen. Hoewel grotendeels verwaarloosd is het domein nog steeds intact.

Ten zuiden van het tracé bevindt zich het gehucht Maria-ter-heide dat rond 1760 ontstond. Aanvankelijk was het geconcentreerd rond een 18e-eeuwse kapel. Toen het gehucht werd verheven tot parochie kreeg het in 1852 ook een eigen kerkgebouw (12789) dat tot op vandaag functioneert als parochiekerk. Uit dezelfde periode is overigens ook een voormalig schoolgebouwtje bewaard dat nu dienst doet als café (12788).

4.1.2 CULTUURHISTORISCHE LANDSCHAPPEN

Ten Oosten en westen van het onderzoeksgebied bevinden zich respectievelijk het 'militair erfgoed op de overgang van Scheldepolders naar Kempen' (10289) en het 'Groot Schietveld' (10279). Binnen deze twee vastgestelde landschapsrelicten ligt tevens het kamp van Brasschaat (120947) dat beschouwd wordt als een bouwkundig erfgoed geheel.

Het groot schietveld werd aanvankelijk opgericht als 'Klein Schietveld' in 1820 en werd in de volgende decennia verschillende malen vergroot parallel met de evolutie in reikwijdte van de artillerie. In zijn maximale omvang besloeg het terrein 1297ha.

Het militaire erfgoed op de overgang naar de Kempen (10289) wordt vertegenwoordigd door de eind 19^e-eeuwse verdedigingsgordels rond Antwerpen; de Duitse Antwerpstellung en de antitankgracht (1939).

4.1.3 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Figuur 19: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 200m

CAI	Omschrijving	Datering
163902	Hoeve met walgracht	16-17de eeuw
112022	hoeve	Laatmiddeleeuwse oorsprong

Figuur 20: overzichtstabel CAI

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.2.1 FRICXKAART (CA. 1712)

De resolutie van de Fricxkaart is te laag om van nut te zijn voor een gedetailleerde landschapsanalyse. Bovendien is het tracé door projectieproblemen ook verplaatst. De Fricxkaart duidt wel op het desolate karakter van het landschap ter hoogte van het studiegebied in het begin van de 18e eeuw. Het landschap bestaat voornamelijk uit weinig ontsloten heidegebied (figuur 20).

Figuur 21 : Fricxkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.2 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

De Ferrariskaart werd opgenomen in opdracht van Keizerin Maria-Theresa en Keizer Jozef II door de graaf van Ferraris op het einde van de 18^e eeuw. Dit leidde tot de eerste systematische grootschalige topografische kartering van de Oostenrijkse Nederlanden. De kaart geeft een unieke inblik in het landgebruik, wegennet en bewoningspatroon op het einde van de 18^e eeuw.

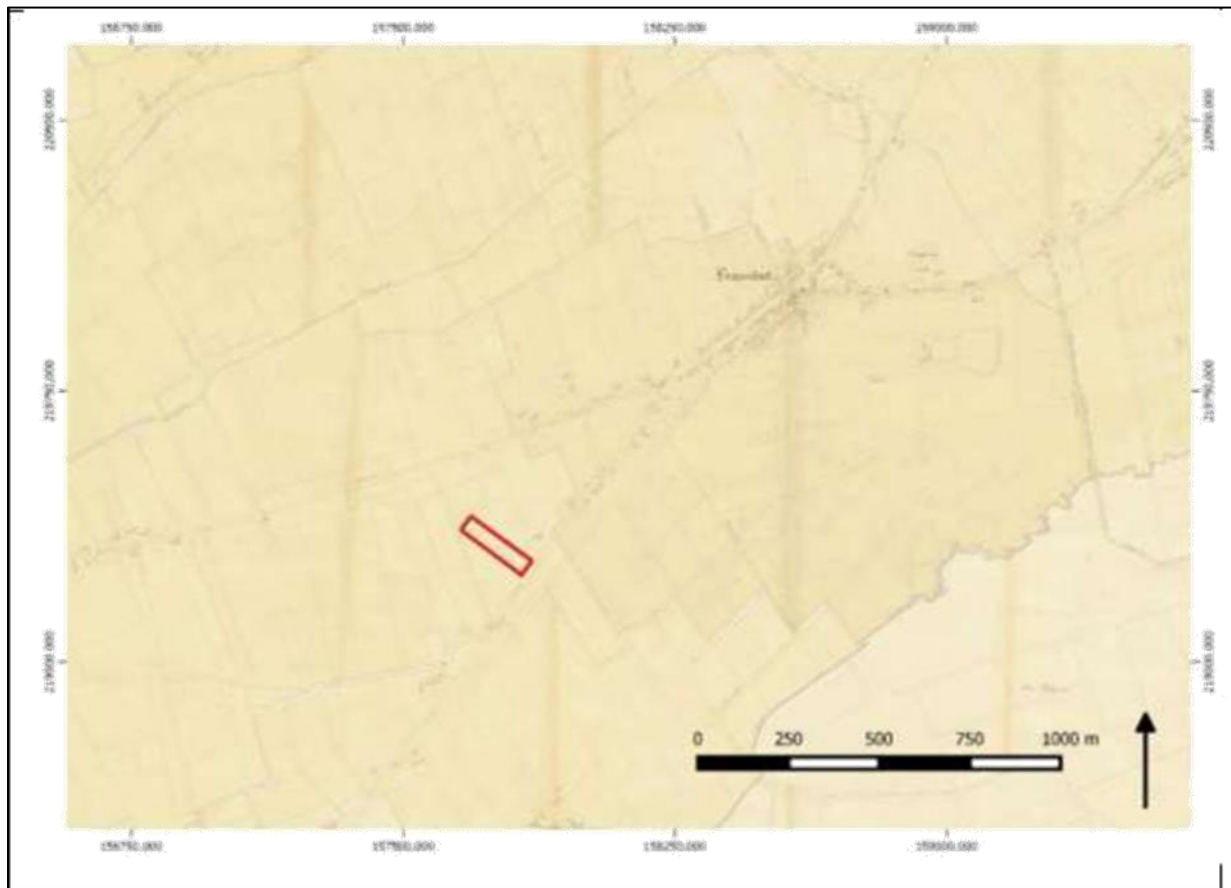
Ten noordoosten van het onderzoeksgebied kunnen we het centrum van Brasschaat, evenals het kasteel waarnemen. Ten zuiden zien we de hoeves en velden als getuigen van het rurale karakter van de streek in de 18de eeuw.

Figuur 22: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2016)

4.2.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1840)

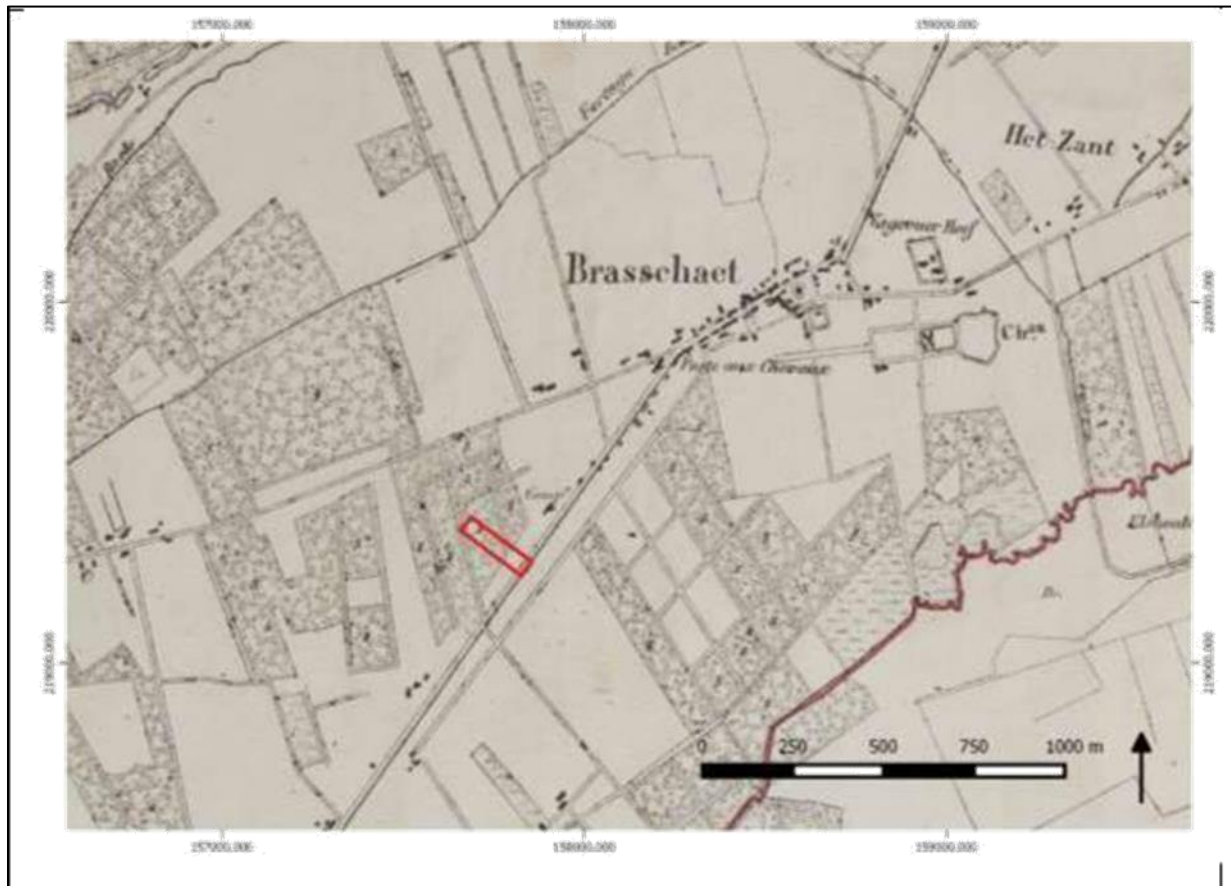
De Atlas der Buurtwegen geeft een gedetailleerde weergave van de perceelsindeling en bewoning in het midden van de 19^e eeuw. Hier is voor het eerst bewoning te zien langs de Bredabaan. Het gaat om enkele losstaande gebouwen die op enige afstand van de weg opgetrokken zijn.

Figuur 23: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

De kaart van Vandermaelen geeft het mid-19^e-eeuws landgebruik en nederzettingsspatronen weer. De situatie is nagenoeg dezelfde als deze op de Atlas der Buurtwegen. In vergelijking met de 18^e-eeuwse Ferrariskaart is het bosbestand echter sterk uitgebreid.

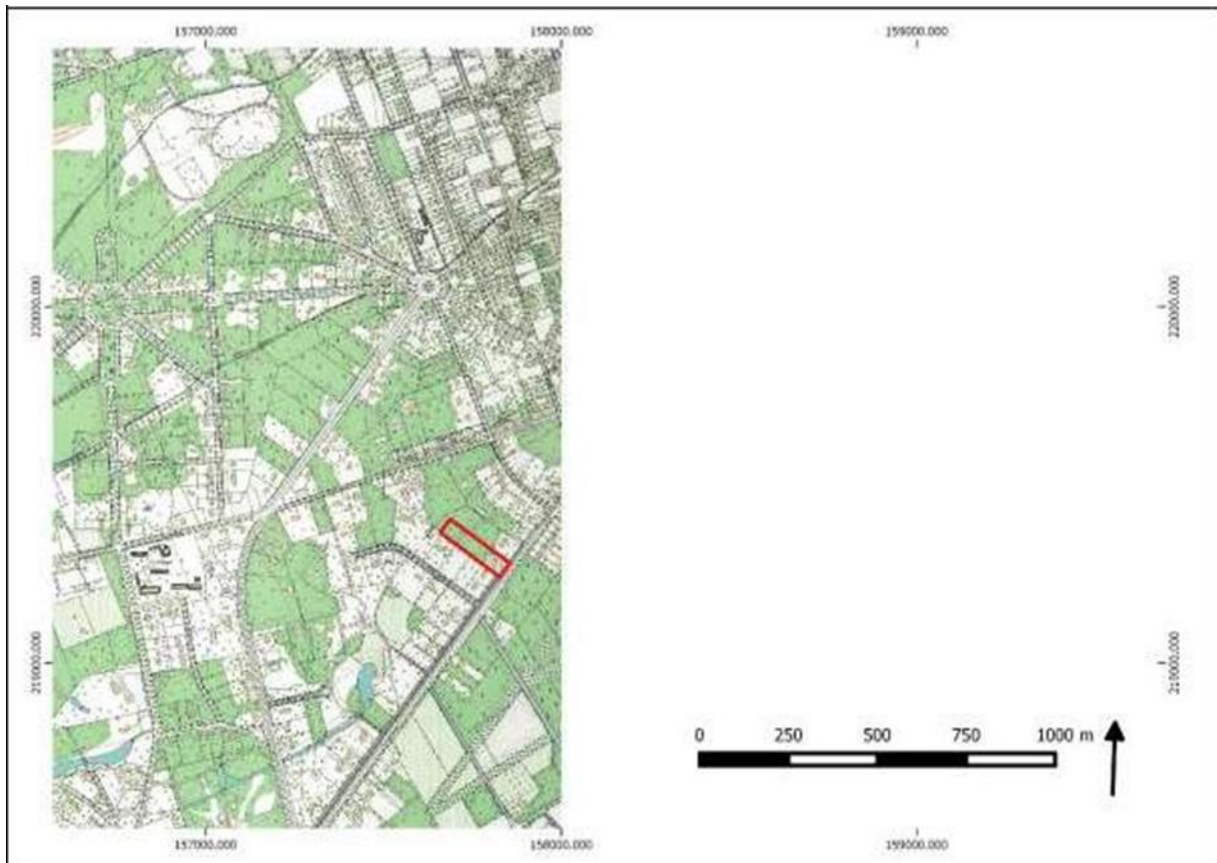
Figuur 24: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.5 POPP-KAART (CA. 1842-1879)

Er is geen Popp-kaart beschikbaar voor deze regio.

4.2.6 TOPOGRAFISCHE KAART 1945

Deze kaart (figuur 24) geeft de lintbebouwing langs de Bredabaan reeds weer, inclusief de bebouwing op het onderzoeksgebied.

Figuur 25: topografische kaart 1945 (Geopunt 2017)

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Tot diep in de 20^e eeuw verandert er weinig. De schaarse bebouwing langs de Bredabaan blijft. In het westen van de baan komen enkele grotere gebouwen te liggen. Verder is het gebied nog grotendeels bebost.

Figuur 26: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2017)

5 BESLUIT (VERSLAG VAN RESULTATEN)

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied. Hierbij wordt er van uitgegaan dat het spreidingspatroon van archeologische vindplaatsen sterk afhankelijk is van de fysieke eisen die werden gesteld aan het landschap.

Voor pre-agrarische gemeenschappen (paleolithicum t/m neolithicum) was een ecologisch divers landschap belangrijk. De mens trok zijn tijdelijke kampementen meestal op langs overgangszones van nat naar droog, zoals bijvoorbeeld op droge zandruggen in beekvalleien. In dergelijke gradiëntzones zijn namelijk de rijkste en meest diverse voedingsbronnen aanwezig en was drinkwater binnen handbereik. Vooral ten oosten van het studiegebied komen dergelijke zones voor. In het groot schietveld vinden we tertiaire zandruggen die boven het natte vennenlandschap uitsteken. Hoewel een lokale bedekking door stuifzand of colluvium niet kan worden uitgesloten, werden tertiaire dekzanden volgens de quartairgeologische kaart niet afgedekt door jonger sediment. Dit hypothekeert de *in situ* bewaring van paleolithische en mesolithische sites die zich vooral op de loopvlakken van dergelijke zandruggen bevinden en verder weinig diepe sporen achterlaten. In de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied werden er geen steentijd vondsten gedaan.

Bij de introductie van de landbouw werd de geschiktheid van de bodem voor het plegen van akkerbouw en veeteelt een cruciaal criterium. De eerste akkers werden op de vruchtbaarste en makkelijkst te bewerken gronden aangelegd. De natuurlijke bodems ter hoogte van het studiegebied bestaan uit natte tot matig droge podzolen met wisselende natuurlijke bodemvruchtbaarheid. Deze situatie is weinig gunstig voor de vroegste boeren. Voor het onderzoeksgebied zijn hier geen bewijzen voor handen.

Het is hierna wachten tot in de late middeleeuwen vooraleer er indicaties zijn van bewoningsactiviteiten. Er zijn indicaties voor agrarische activiteiten in de nabijheid van het onderzoeksgebied. Cartografische bronnen duiden op een gebruik als weide of velden voor akkerbouw. De omgeving van het onderzoeksgebied en vooral de Bredabaan doet sinds de 17-18^e eeuw dienst als steenweg die de noordelijke invalsweg vormt naar dit centrum. Toch blijft het gebied schaars bewoond tot diep in de 19^e eeuw.

Het studiegebied lijkt het voornamelijk dienst te hebben gedaan als heidegebied voor extensieve begrazing en later bosgebied. De te verwachten sites zullen daarom voornamelijk lage densiteit aan sporen van agrarische activiteiten bevatten zoals grachten, greppels, paalgaten en haardkuilen.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het potentieel tot kennisvermeerdering bestaat hier voornamelijk uit het aansnijden van agrarische sporen van menselijke activiteiten onder de teelaarde. Langs het tracé zijn geen indicaties gekend van begraven bodems waardoor de kans op het aantreffen van steentijdsites *in situ* zeer klein is.

Het is echter de vraag in welke mate sporen, structuren en stratigrafieën bewaard zijn in het onderzoeksgebied. **Grondverstorende activiteiten hebben wellicht het bodemarchief dermate aangetast dat er weinig potentieel tot kennisvermeerdering is**

- De gronden van het onderzoeksgebied zijn gekarteerd als sterk vergraven grond of antropogene ophogingen (OT). Mogelijk is dit gebeurd tijdens de aanleg van de villawijk rondom op en

rondom het onderzoeksgebied. Hierdoor zijn mogelijke aanwezige archeologische resten reeds verdwenen of ernstig beschadigd.

- Er zijn weinig tot geen indicatoren voor de aanwezigheid van archeologische sporen. Op basis van het cartografische en archeologische bronnenonderzoek is het onderzoeksgebied vermoedelijk in gebruik geweest als weidegrond en akkerland.
- De funderingen van de bestaande villa en de beplantingen, hagen en draadafsluitingen hebben lokaal verstoringen aangebracht aan de straatkant van de percelen, aanpalend aan de Bredabaan.

Rekening houdend met de mogelijk slecht staat van bewaring van de archeologische sporen en de lage verwachting schatten we het **potentieel tot kennisvermeerdering laag in**. Hierdoor zijn we ons genooddaakt om geen verder onderzoek aan te bevelen.

5.3 SAMENVATTING

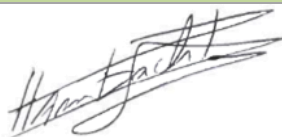
Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de geplande sloop van een bestaande woning en de bouw van een woning met aanleg van een talud langs de Bredabaan 102 te Brasschaat.

Uit het bureauonderzoek kwam naar voor dat er voor het studiegebied een beperkt archeologisch potentieel heeft. De historische en cartografische tenslotte wijzen op het ontstaan van Brasschaat vanaf de late middeleeuwen. Het gebied ter hoogte van het studiegebied bleef echter zeer dunbevolkt en grotendeels onbebouwd heideland. De eerste indicatie voor bewoning in het onderzoeksgebied dateert pas vanaf de 20ste eeuw..

Het studiegebied is gelegen in een vochtige zandige omgeving waar het landschap van nature matig tot slecht geschikt is voor intensieve landbouw. Het studiegebied was dan ook zeer dun bevolkt heideland tot ver in de 20^e eeuw, zo blijkt uit het gebrek aan archeologische vondsten en een analyse van historische kaarten.

Vanaf het midden van de 19^e eeuw werd de regio rond het studiegebied geleidelijk aan ingenomen door villaterreinen, kasteelparken en verkavelingen. Parallel met deze evolutie is een sterke toename van bossen te zien. De aanleg van de villawijk heeft er wellicht voor gezorgd dat de bodem in dermate verstoord is dat de bewaring van eventuele archeologische resten erg twijfelachtig is. De bodem is gekarteerd als sterk vergraven antropogeen.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		22 oktober 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		22 oktober 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		22 oktober 2017

7 BIBLIOGRAFIE

Bogemans F., 1996: Kaartblad 23: Mechelen. Toelichtingen bij de quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 11 mei 2017).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 11 mei 2017)

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 11 mei 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 11 mei 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 11 mei 2017).

Hendriks V., 2014. Opgravingen in de Sint-Romboutskathedraal te Mechelen, *Opgetekend Verleden* 6, 64-69.

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2017

Kinnaer F., R. Ribbens, B. Robberechts, L. Troubleyn 2005: Stedelijke Dienst Archeologie. Jaarverslag 2005, Handelingen Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, deel CIX, aflevering 1, 323-332.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 11 mei 2017).

Robberechts B., Kinnaer F., 2009. Rapport: resultaten van het archeologisch vooronderzoek op de site van de voormalige OVAM-parking.

Swinnen M., Verbeemen J., 1993. Haarden en stookvloeren – Archeologisch onderzoek in de Koning van Engeland een 16de eeuwse woning te Mechelen, *Tijdschrift Mechelse Vereniging voor Archeologie TMVA* 13, 1.

Swinnen M., Verbeemen J., 1992. Het Gulden Hoefijzer Archeologisch onderzoek van een vroeg 17de eeuws Diephuis te Mechelen, *Tijdschrift Mechelse Vereniging voor Archeologie TMVA* 14, 1.

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.